

EVOLUȚII ÎN PLAN CONCEPTUAL ALE SECURITĂȚII COLECTIVE ÎN AREALUL EURO-ASIATIC ȘI AL ZONEI EXTINSE A MĂRII NEGRE

CONCEPTUAL EVOLUTIONS OF COLLECTIVE SECURITY WITHIN THE REGION OF EURO-ASIA AND EXTENDED BLACK SEA AREA

Drd. Dănuț MAFTEI*

Prezentul articol constituie o analiză a evoluțiilor în plan conceptual ale securității colective în arealul Euro-Asiatic și al Zonei Extinse a Mării Negre. Pentru UE, NATO și, implicit pentru România, instabilitățile și lipsa posibilităților de control care caracterizează Zona Extinsă a Mării Negre, precum și confruntarea cu fenomenul terorist, impun luarea de măsuri concrete și eficiente pentru asigurarea securității regionale. Acestei situații i se adaugă confruntările de interese transatlantice, ale UE și ale Rusiei, alături de cele regionale și de conflictele înghețate, fapt care complică integrarea zonei într-un cadru euroatlantic.

Conceptele de apărare și securitate colectivă și modelele oferite în acest plan de anumite organizații regionale ar putea prezenta importanță pentru identificarea unor noi variante de acțiune și forme de solidaritate, capabile să gestioneze un spectru larg de tensiuni, riscuri, precum și o gamă variată de manifestare a acestora, în scopul consolidării vectorului de securitate, în special a celui maritim și aerian, la frontiera răsăriteană a UE și a NATO.

The research analyzes the conceptual evolution of collective security within the region of Euro-Asia and extended Black Sea area. EU, NATO and Romania have to take effective measures against the sources of instability, terrorist threats and lack of control, specific to the extended Black Sea area, in order to ensure the necessary regional security. The security environment is more and more sensitive due to transatlantic, EU and Russian interests, along with the regional and frozen conflicts, and this complicated situation makes it difficult for the region to become a part of the Euro-Atlantic alliance.

The defense and collective security concepts and the models offered by several regional organizations could be important for identifying new ways of action and types of cooperation, needed to manage a broad spectrum of tensions and risks, in order to develop especially the naval and air security component at the EU and NATO's Eastern Frontier.

Cuvinte-cheie: securitate națională; apărare/securitate colectivă; leasing de securitate; surse de instabilitate; amenințări; Zona Extinsă a Mării Negre.

Keywords: national security; collective defense/security; security leasing; sources of instability; threats; extended Black Sea area.

Aspecte introductive

Conceptul de „securitate colectivă” își regăsește originile în trecut, fiind abordat încă din 1815, la Congresul de la Viena, apoi de ONU, NATO și Pactul de la Varșovia, în 1955. Acesta a urmărit organizarea sistemului internațional în așa manieră încât să se asigure echilibrul puterilor regionale sau mondiale, precum și starea de pace internațională.

Noțiunea securității colective a fost tratată, inclusiv de către Brejnev, în doctrina care îi poartă

numele. Doctrina Brejnev, a cărei finalitate își păstrează actualitatea și în zilele de azi, urmărea legitimarea politicilor de securitate unilaterale ale URSS și realizarea securității și libertății colective a statelor comuniste prin apărarea împotriva amenințărilor comune, externe sau interne.

Se observă că, în prezent, Federația Rusă are în mare parte aceleași obiective, pe care urmărește însă să le realizeze prin alte mijloace. Analizând cu atenție situația, se poate observa că ia naștere o „doctrină Putin”, a unei Rusii puternice în lume, fundamentată pe „Testamentul lui Petru cel Mare”. În ansamblu, Federația Rusă își reconstruiește

*Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”
e-mail: dn.maftai@gmail.com

structura militară și, inclusiv, prin dezvoltarea blocului militar regional, definit de Organizația Tratatului de Securitate Colectivă, desfășoară acțiuni pentru a-și proiecta influența în Europa de Est, Caucaz, Asia Centrală, Pacificul de Nord, Orientul Mijlociu și Zona Arctică.

Atrage atenția *Strategia de Securitate Națională a Federației Ruse până în anul 2020*, aprobată de către Federației Ruse, Dimitri Medvedev, în 2009. Exceptând faptul că permite atacuri nucleare preventive, în lumina prevederilor noii doctrine militare, Rusia declară deschis că refuză cu hotărâre planurile de înaintare către frontierele sale a infrastructurii militare a Alianței, definind politica și prezența NATO ca fiind o amenințare la adresa propriei securități. De asemenea, transformarea Rusiei într-una dintre cele mai mari puteri până în 2020 este un obiectiv strategic. În acest context, apare o întrebare interesantă: Dacă termenul este realist, ce planuri secrete poate avea Rusia pentru aducerea la îndeplinire a acestui obiectiv atât de rapid, în doar 10 ani?

Pentru UE și NATO, instabilitățile și lipsa posibilităților de control care caracterizează majoritatea zonelor menționate mai sus, precum și confruntarea cu fenomenul terorist, impun luarea de măsuri concrete și eficiente pentru asigurarea securității membrilor săi. La această situație se adaugă confruntările de interese transatlantice, ale UE și ale Rusiei, alături de cele regionale și de conflictele înghețate, situație care complică integrarea zonei într-un cadru euroatlantic. Ele contribuie, substanțial, și la reducerea credibilității planurilor, programelor și strategiilor ce privesc instituirea unui control riguros și colectiv al zonei.

La puțin peste cinci ani de la intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona (decembrie 2009), Jean-Claude Juncker, președintele Comisiei Europene, pledează în martie 2015 pentru înființarea a unei forțe militare a UE, ocazie cu care Rusia a solicitat explicații.

Această declarație continuă un subiect inițiat de către mai mulți politicieni europeni, în ultimele zeci de ani, abordat inclusiv de către cancelarul german Angela Merkel și Nicolas Sarkozy, fostul președinte francez, care au pledat în favoarea unei asemenea armate, sub rezerva faptului că politica de apărare și problemele militare rămân țin de responsabilitatea individuală a fiecărui stat membru.¹

Oficialul UE a afirmat că o armată a UE ar fi una dintre cele mai bune modalități de apărare

a valorilor și a granițelor Uniunii, iar astfel ar fi realizată capacitatea necesară de reacție în cazul unei amenințări la adresa libertății unui stat membru sau într-o țară vecină.

Acțiunile desfășurate în prezent de Rusia în Ucraina, care urmăresc cel mai probabil ocuparea sudului acestui stat până la frontiera cu România și crearea unui climat de insecuritate, reprezintă o amenințare iminentă pentru statul român prin care sunt afectate domenii de interes strategic, printre care securitatea maritimă și aeriană.² De asemenea, siguranța națională a României poate fi afectată indirect și de alte surse de instabilitate existente în Zona Extinsă a Mării Negre.

În contextul prezentat, precum și al exemplelor oferite pe linia securității colective de mai multe organizații, unii experți afirmă că România, stat membru UE și NATO, aflat la extremitatea estică a Alianței Euro-Atlantice, ar putea acționa pentru luarea unor măsuri suplimentare pe linie de securitate prin extinderea cooperării pe probleme de apărare, inițiind unele proiecte comune pe tema securității colective prin contractarea de leasing de securitate de la partenerii săi pentru domeniile în care se impune acest lucru.

Securitatea națională, apărarea și securitatea colectivă. Leasingul de securitate și implicații asupra suveranității naționale

Securitatea națională

Originea etimologică a termenului de securitate este latinescul *securitas*. Arnold Wolfers definea securitatea, în sens obiectiv, ca fiind cea care „măsoară absența amenințărilor la adresa valorilor dobândite”, iar din punct de vedere subiectiv, „absența temerii că asemenea valori vor fi atacate”.³

Securitatea reprezintă una dintre prioritățile fundamentale ale statului și este exprimată de capacitatea unui „actor” de a-și proteja valorile fundamentale și de a le sprijini în proiecția lor în arena internațională. Securitatea este echivalentă cu existența forței necesare pentru a face față acestor cerințe.

Securitatea națională este starea generalizată de liniște reprezintă ansamblul măsurilor politico-diplomatice, economice, militare, ecologice și de altă natură care asigură statului independența și suveranitatea națională, integritatea teritorială,

ordinea internă constituțională și propriul sistem de valori. Creată ca atribut al politicii, securitatea națională trebuie înțeleasă și elaborată în așa fel încât să definească prioritățile naționale. Ea reprezintă condiția fundamentală a existenței națiunii și statului, având drept componente strategice fundamentale apărarea națională, siguranța națională și ordinea publică.

În perioada de după Războiul Rece, tot mai mulți experți în domeniu au apreciat că securitatea națională nu poate fi asigurată decât prin securitate internațională, iar conceptul de securitate a individului se dezvoltă tot mai mult ⁴.

De asemenea, se face referire la posibilitatea de a realiza managementul securității naționale prin securitatea colectivă.

În ceea ce privește Strategia de Securitate Națională a României, se impune a fi menționat că documentul a fost elaborat pornind de la axioma potrivit căreia atât securitatea colectivă, cât și cea națională sunt concepte aflate într-un raport de totală interdependență. Securitatea colectivă are efecte asupra securității și apărării naționale, iar securitatea națională este esențială pentru securitatea și apărarea colectivă. Astfel, cooperarea existentă în domeniul securității, trebuie să vizeze în special adoptarea și aplicarea unor măsuri proactive, anticipative, pentru contracararea amenințărilor apărute la adresa siguranței naționale.⁵

Apărarea și securitatea colectivă

Pentru a elimina unele ușoare confuzii care se fac în materia de specialitate cu privire la diversele tipuri de aranjamente de securitate, ori în care termenul de apărare este folosit ca sinonim al celui securitate și viceversa, ne simțim datori să prezentăm câteva detalii despre aceste concepte ⁶.

Apărarea colectivă este asigurată printr-un tratat (bilateral, multilateral) în care două sau mai multe state se obligă să își asigure asistență reciprocă în cazul unui atac extern. Exemple cunoscute în acest sens sunt NATO și Organizația Statelor Americane.⁷ Aranjamentul de apărare colectivă este o formă avansată de cooperare.

Apărarea colectivă este una dintre cele trei sarcini fundamentale ale NATO (împreună cu *managementul crizelor* și *securitatea prin cooperare*), fundamentată în baza Articolului 5 al Tratatului de la Washington. Această prevedere permite luarea unor măsuri de apărare relevante

împotriva unui atac armat realizat de o putere rivală, cum a fost, de exemplu, crearea sistemului NATO antirachetă ce are rolul protejării statelor europene.

Pe de altă parte, *securitatea colectivă* poate fi definită ca o stare a relațiilor dintre state, stabilite prin tratate de securitate, regionale sau globale, ce obligă la luarea unor măsuri de apărare comună împotriva unei agresiuni⁸. Este un sistem prin care comunitatea internațională ripostează la orice încălcare a păcii și a securității internaționale. Spre deosebire de apărarea colectivă, securitatea colectivă este îndreptată împotriva unui atac din interiorul comunității.

ONU este un exemplu concret în domeniul securității colective. În baza articolelor 41 și 42 ale Cartei ONU, comunitatea internațională are dreptul de a exercita presiuni asupra statelor care încalcă pacea, începând cu cele nemilitare și până la folosirea forței armate.

Aderarea la o organizație de cooperare în materie de securitate, în special la una de apărare colectivă, va avea un impact puternic asupra securității unui stat membru, deoarece un astfel de parteneriat îmbunătățește nivelul securității naționale prin asigurarea unei reacții comune împotriva amenințărilor apărute.⁹

Referitor la organizațiile de apărare și securitate colectivă, pot fi observate evoluții interesante pe linia transformării acestora și migrației obiectivelor lor către poli opuși. De exemplu, referitor la responsabilitățile avute pe linia apărării colective de UE și NATO, au apărut evoluții paralele. În ceea ce privește alianța Nord-Atlantică, care a avut, încă de la început, rolul de apărare colectivă a membrilor săi, a evoluat treptat către misiuni de gestionare a crizelor, devenind, practic, o organizație pentru securitate¹⁰. Pe de altă parte, UE și-a început activitatea cu operații de gestionare a crizelor, iar în prezent se îndreaptă către misiunile de apărare colectivă și cooperare în situații critice, prin clauza de apărare mutuală și cea de solidaritate. În acest context, se constată că UE și NATO au început de la poli opuși, iar în prezent se îndreaptă către o zonă de mijloc, a operațiilor de răspuns la catastrofe naturale, ori provocate de om, respectiv în cazurile de asistență umanitară ¹¹.

Alte opinii prezentate cu privire la NATO fac referire la posibilitatea ca prima dintre cele trei atribuții principale (*apărarea colectivă*) să

depășească prevederile Articolului 5 al Tratatului de la Washington referitor la apărarea colectivă împotriva oricărui atac, din acest motiv fiind oportun să fie redenumită ca „apărarea și securitatea colectivă”.¹²

Suveranitatea națională și evoluții pe linia transferului voluntar de competențe suverane

Termenul de suveranitate provine din termenul francez *souveraineté* și este unul plurisemantic. Suveranitatea este un concept fundamental și reprezintă capacitatea statului de autoguvernare. Este o caracteristică a puterii de stat și a statului în general, mai nou fiind considerat sinonim cu conceptul de „putere de stat”. Totodată, este dreptul exclusiv de a exercita autoritatea supremă politică (legislativă, judiciară sau/și executivă) asupra unei regiuni geografice, unui grup de oameni, ori asupra lor înșiși.

„Suveranitatea de stat” exprimă independența unui stat în inițierea acțiunilor sale în raport cu o forță externă, a altui stat, și reprezintă puterea pe care o exercită în interiorul frontierelor sale. Pe de altă parte, „suveranitatea națională”, sinonimă a suveranității de stat, reprezintă relația guvernare-cetățeni, referindu-se la regimurile democratice în cadrul cărora cetățenii săi sunt deținătorii de drept ai suveranității.

Un stat suveran își poate limita voit propria suveranitate prin aderarea la tratate/convenții internaționale și organizații, caz în care statul membru își transferă însăși suveranitatea și atributul de a governa către entitatea la care a aderat. Statul nu își mai exercită atribuțiile pe care le-a cedat, acest rol fiind preluat de organizație, care poate lua decizii fără intervenția guvernelor naționale.

Se observă, mai nou, că avem de a face cu transferuri de competențe în anumite domenii, realizate de statele membre în beneficiul organizației la care au aderat, în care o ordine juridică nouă (a organizației) se suprapune celei a statelor membre. În acest caz, principiului inalienabilității, a cărei nerespectare poate determina dispariția statului, i se opune teoria competenței, care ar permite totuși înstrăinarea de către stat a anumitor atribuții naționale.

Conform unor susținători al transferului de atribuții, obiectul transferului efectuat de statele membre în beneficiul unor organizații îl constituie de fapt nu suveranitatea, ci doar „unele competențe

funcționale”. Alte opinii tratează sintagma de „suveranitatea partajată”, ce face referire la posibilitatea ca statele să exercite în comun anumite competențe.¹³

Putem afirma că, în anumite cazuri, suveranitatea statală este limitată pe anumite segmente atât prin tratatele și convențiile internaționale, cât și de cutumele internaționale pe care statele le-au acceptat tacit.

După cum se poate observa, pe mapamond, în prezent au loc o serie de cedări voluntare de competențe suverane. De exemplu, tema beneficiilor și costurilor cedării suveranității în contextul proceselor de integrare europeană, prin care se poate asigura bunăstarea și securitatea națională, o este de actualitate pentru anumite state care doresc să adere la UE. Alte state, care au ca obiectiv principal asigurarea securității naționale și protejarea cetățenilor lor, au luat măsuri în acest plan prin aderarea la diverse organizații, caz care a fost posibil prin cedarea unor competențe suverane.

Se impune ca delegarea unei părți a suveranității naționale către un organism interstată/suprastată să fie pusă în balanță cu avantajele ce ar decurge din această decizie, mai ales în ceea ce privește securitatea statului, pe care unele națiuni nu o pot acoperi integral.

Aspectul leasingului de securitate/al transferului de suveranitate/competențe, ori al cedării de atribute suverane, este sensibil și trebuie tratat cu maximă atenție, deoarece însăși existența statului și calitatea sa juridică de subiect suveran, originar de drept internațional, ar fi puse sub semnul întrebării. Un acord liber consimțit dat de un stat în cadrul unui tratat/convenții poate afecta, în mod ireversibil, suveranitatea statală și mări rolul organizațiilor, care s-ar substitui statelor membre în majoritatea domeniilor lor de competențe.

Cooperări regionale în domeniul apărării sau securității colective

Evoluțiile în plan securitar determină națiunile la o redefinire a strategiilor de apărare națională prin valorificarea conceptului de securitate colectivă. Astfel, până în prezent, la nivel regional și internațional au fost încheiate mai multe aranjamente organizaționale care au ca scop asigurarea apărării sau securității colective. Acestea includ alianțe militare, coaliții interstată sau rețele multinaționale de apărare și securitate, care asigură asistența mutuală și garanții de securitate.

Prima organizație de securitate colectivă din istoria omenirii a fost Liga Națiunilor, care a predat ștafeta către ONU la finalul celei de-a doua conflagrații mondiale. Ulterior, au apărut și alte organizații de apărare sau securitate colectivă: NATO, Pactul de la Varșovia, UE, Organizația Tratatului Asiei de Sud-Est, Organizația Tratatului Central, OSCE, Organizația Tratatului de Securitate Colectivă, Organizația pentru Cooperare de la Shanghai, Organizația Statelor Americane, Parteneriatul Strategic în Domeniul Securității dintre Japonia și Australia etc.

În continuare, voi menționa câteva exemple cu relevanță pentru domeniul analizat.

Organizația Tratatului de Securitate Colectivă

La 15 mai 1992, în capitala Uzbekistanului, nouă țări ale Comunității Statelor Independente au semnat Tratatul de Securitate Colectivă (TSC), document care prevedea continuarea cooperării tehnico-militare a forțelor armate ale republicilor independente, foste membre ale URSS.¹⁴ În 2002, în baza TSC, a fost înființată Organizația Tratatului pentru Securitate Colectivă (OTSC), cu sediul la Moscova, din care în prezent fac parte șase state – Armenia, Belarus, Federația Rusă, Kazahstan, Republica Kârgâzstan și Tadjikistan¹⁵. OTSC are ca obiective consolidarea păcii, securității și stabilității regionale și internaționale, precum și apărarea colectivă a independenței, integrității și suveranității teritoriale a statelor membre.

Secretarul general al OTSC afirmă că organizația este capabilă să facă față tuturor amenințărilor și provocărilor contemporane cu care se confruntă omenirea.¹⁶ De asemenea, el precizează că OTSC este funcțională și că deține mecanisme puternice în asigurarea securității.¹⁷

În pofida afirmațiilor sale, se poate observa că OTSC a început să își piardă membrii, iar Rusia, aliații. Uzbekistan și-a anunțat retragerea din acest bloc militar, iar Tadjikistanul a comunicat mărirea chiriei anuale de circa zece ori pentru contractele de leasing ale bazei militare folosite pe teritoriul său de Moscova. La un interval de câteva zile, Kârgâzstan a anunțat că va modifica chiria pentru bazele militare ale Rusiei aflate acolo.¹⁸

Pe de altă parte, conform analizelor unor experți, actualii membri au o putere militară slabă, probleme interne, ori nu manifestă un interes veritabil pentru această cooperare.

Cooperarea militară a statelor baltice

La data de 5 octombrie 1991, Consiliul Statelor Baltice a adoptat la Vilnius o rezoluție referitoare la implementarea unui sistem de securitate colectivă a celor trei țări membre, ce avea ca obiectiv principal asigurarea păcii și stabilității în zona de est a Mării Baltice. În 1993 au fost făcuți pași suplimentari în direcția unei cooperări interbaltice.

Aderarea în martie 2004 a Estoniei, Letoniei și Lituaniei la NATO a marcat îndeplinirea unui deziderat strategic al acestor state, precum și deschiderea unei noi ere a securității naționale și regionale, asigurate prin securitatea colectivă occidentală și prin cadrul organizat de apărare.

Ca urmare a interdependenței existente în domeniul securității, aceste trei state baltice și-au dezvoltat forțele naționale armate, în paralel cu extinderea cooperării în domeniul apărării comune și îmbunătățirea interoperabilității ca parte a unui grup mai mare de națiuni membre NATO.¹⁹ Patru mari proiecte importante pe linia cooperării baltice sunt BALTBAT (Baltic Battalion – forță de menținere a păcii și securitate regională înființată în 1994), BALTRON (Baltic Naval Squadron – forță înființată în 1997 cu rolul măririi capacităților Forțelor Navale Baltice), BALNET (Baltic Air Surveillance Network – înființată în 1996 cu rolul de supraveghere aeriană comună, civilă și militară, a celor trei state baltice, sistemul fiind compatibil cu cel folosit de NATO și statele occidentale) și BALTDEFCOL (Baltic Defence College – format în 1998, are rolul de pregătire al ofițerilor superiori și al civililor cu funcții relevante).

După cum se poate observa, cele trei state au dezvoltat și alte proiecte comune cu relevanță în domeniul securității colective: BALTPERS (cu atribuții pe linie de mobilizare a personalului apt combatant), BALTMED (unitate medicală), BALTLOG (logistică), BALTCIS (sisteme informatice), BALTDISLEARN (centru de învățare la distanță), BALTSEA (Grupul de Asistență de Securitate Baltică).²⁰

Până în prezent, cooperarea militară baltică a demonstrat eficiența cooperării celor trei state în domeniul securității și apărării, precum și al îmbunătățirii capacităților naționale în aceste domenii, oferind un exemplu segmentului securității colective. Experții militari consideră că o politică de apărare coordonată în comun îmbunătățește atât capacitatea defensivă a celor trei state, cât și

capabilitățile NATO. Acestea au câștigat experiență în dezvoltarea interoperabilității militare, politice și a unor standarde comune necesare cooperării cu NATO.

Cooperarea Finlanda - Suedia

Suedia și Finlanda au fost alarmate din cauza creșterii activității armate a Rusiei și a manevrelor agresive desfășurate de acest stat în Marea Baltică, precum și a acțiunilor derulate în Ucraina pe linia sprijinirii separatiștilor ruși.

În condițiile în care cele două state nordice vecine se confruntă cu acutizarea tensiunilor în regiunea baltică, acestea au studiat posibilitatea intensificării cooperării în domeniul apărării și au decis înființarea unei forțe navale finlandezo-suedeze comune, care să devină operațională până în 2023. Alte planuri privesc creșterea accesului reciproc la bazele marinei de pe teritoriul celorlalte țări și efectuarea de manevre submarine comune.²¹

*Gruparea Navală pentru Cooperare în Marea Neagră – BLACKSEAFOR (Black Sea Naval Force)*²²

Acordul de Constituire al BLACKSEAFOR a fost creat, în 2001, la inițiativa Turciei. Acesta include toate statele riverane Mării Negre (Bulgaria, Georgia, Federația Rusă, România, Turcia și Ucraina) și a avut ca obiective principale promovarea păcii, securității și stabilității în Marea Neagră, întărirea cooperării și a interoperabilității între forțele navale ale statelor membre. BLACKSEAFOR desfășoară activități de securitate soft, în paralel cu dialogul politic. Totodată, misiunile Forței Navale includ operații de căutare și salvare pe mare, umanitare, acțiuni împotriva minelor marine, protecția mediului, operații pentru sprijinul păcii și lupta împotriva terorismului.

Gradientul de securitate din Zona Extinsă a Mării Negre versus surse de instabilitate regională

Zona Extinsă a Mării Negre

Conform criteriului geografic, regiunea Mării Negre include cele șase state riverane (România, Bulgaria, Georgia, Federația Rusă, Turcia și Ucraina). Aceasta este o zonă strategică, într-o perpetuă evoluție, care a fost folosită de-a lungul timpului atât pentru comerț, cât și pentru

campanii militare, datorită conectării sale cu Marea Mediterană, legăturilor avute cu trei fluvii (Dunărea, Volga, Don) și coridoarelor terestre ce unesc Europa Centrală de Caucaz și Asia Centrală (est-vest), precum și zona baltică de Europa de Sud-Est și Marea Mediterană (nord-sud).

Spațiul Mării Negre se află la confluența a trei mari piloni de securitate: blocul Euro-Atlantic, Orientul Mijlociu și spațiul ex-sovietic, dintre acestea propagându-se mai mulți vectori de instabilitate (din Kosovo până în Ucraina și Uzbekistan, din Transnistria până în Osetia de Sud.)

Termenul de „Zona Extinsă a Mării Negre” face referire la o regiune politico-economică, motiv pentru care se impune ca în această ecuație să fie luate în calcul și alte state implicate în geopolitica subregională, ca urmare a importanței lor politice, economice și strategice, precum și a existenței în regiune a coridorului energetic ce face legătura între Asia Centrală și Comunitatea Euroatlantică (Moldova, Albania, Armenia, Azerbaidjan, Albania, Georgia, Grecia, Macedonia, Muntenegru, Serbia, Slovacia, Ungaria).

Campania globală de luptă împotriva terorismului a transformat rapid zona Balcanilor, a Caucazului și a Mării Caspice într-o regiune geopolitică unită. Argumente suplimentare care să susțină această afirmație sunt interesele comune ce privesc rutele de transport ale resurselor energetice către Occident, care tind să integreze aceste zone, precum și campania NATO din Iugoslavia, statutul de membru al alianței al Turciei și Greciei, lărgirea Alianței Nord-Atlantice către est, relațiile speciale și cooperarea avută cu Rusia, Ucraina, Țările Baltice, ori alte state din regiune.

În prezent, Zona Extinsă a Mării Negre capătă noi valențe geopolitice, geoeconomice și geostrategice, prezentând importanță pentru stabilitatea euroatlantică și pentru consolidarea păcii și stabilității în lume.

Situația de securitate din Zona Extinsă a Mării Negre și surse de instabilitate regională

Viziunea asupra securității în zonă împarte țările riverane Mării Negre în trei categorii: Țările euroatlantice, cu strategii de securitate specifice, determinate de apartenența la aceste organizații; Federația Rusă, cu o viziune diferită despre

securitate și țările aspirante la statutul de membru NATO și UE, care au început un proces de adaptare pentru aderare la aceste organizații.

Întinzându-se de la Balcani până la Marea Caspică și Caucaz (spații cu un potențial conflictual foarte ridicat), zona a devenit una dintre cele mai dinamice zone din perioada de după URSS și Războiul Rece. Întrucât Marea Neagră este frontiera Europei, securitatea acestui continent poate fi asigurată doar dacă zona Mării Negre rămâne stabilă.

În această zonă există o încărcătură ridicată din cauza tensiunilor politice, sociale, interetnice, ce a dezvoltat relații adverse, acumulate în timp și spațiu. Mediul de securitate zonal este în prezent imprevedibil, complex, caracterizat de schimbări ale centrelor de putere și instabilitate regională, cu conflicte înghețate, războaie hibride, lupte pentru controlul spațiului politic și noi amenințări la adresa securității.

Îmbunătățirea situației poate fi realizată doar în contextul modernizării și democratizării statelor riverane, respectării valorilor și principiilor democrației, drepturilor omului și internaționalizării Mării Negre, contribuția României la stabilitatea acestei regiuni fiind specială.

Anexarea și înarmarea ulterioară a Crimeei de către Rusia a readus în prim-plan analiza raporturilor dintre evoluția mediului de securitate regional și exercițiul relațiilor de putere. Această acțiune este o modificare serioasă de configurație regională în proximitatea României. Conflictul din Ucraina a generat o criză majoră pe termen lung în regiunea noastră, la frontiera terestră și maritimă a NATO. Rusia îi susține în prezent pe separatiștii locali prin furnizarea de armament și personal pentru a lupta împotriva armatei ucrainene, fapt ce a alimentat tensiunile în Europa.

Alte zone și focare de instabilitate în Zona Extinsă a Mării Negre sunt conflictele înghețate:

- spațiul Balcanilor (naționalismul albanez, naționalismul sârb, islamiști ce luptă în zonele de conflict din Siria și Irak, prezența bazei militare ruse la Nis/Serbia);
- Transnistria (sau conflictul moldo-transnistrean, unde prezența armatei ruse constituie un factor destabilizator);
- Nagorno-Karabakh (conflictul azero-armean – conflict interstatal, cel mai

complex și, probabil, cel mai greu de soluționat dintre toate conflictele din zonă, părțile implicate având poziții ireconciliabile);

- conflictele din Georgia (conflictul sud-osetin și conflictul abhaz, principalii actori fiind Rusia, Georgia și cele două entități);
- conflictul din Cecenia, cea mai gravă problemă de securitate din Zona Extinsă a Mării Negre, sursă a terorismului și potențial factor destabilizator pentru întregul Caucaz.²³

Conflictele înghețate din zona Caucazului de Sud, la a căror perpetuare Rusia are un „rol” special, au ca motiv principal contradicția dintre principiul autodeterminării și cel al integrității teritoriale, precum și prezența unor etnii mixte cu confesiuni religioase diferite, granițe neclar delimitate, ori zone cu populație majoritar rusă sau pro-rusă.

Lipsa îndelungată de progrese pentru identificarea unor rezultate pentru soluționarea pașnică a acestor conflicte reprezintă o amenințare gravă la adresa securității regionale și creează pericolul declanșării sau reizbucnirii unor conflicte violente în orice moment.

Conform strategiei aplicate de Moscova, alimentarea permanentă de „instabilități controlate” în Caucaz va descuraja UE și NATO să încheie parteneriate strategice cu statele aflate în zonă, indiferent dacă se are în vedere dimensiunea militară, ori cea economică. Prin tacticile aplicate, Rusia a acționat cu succes pentru a elimina noțiunea de „actor” atribuită Ucrainei, Georgiei și Republicii Moldova, reinstaurând-o pe cea de jucător.²⁴

Responsabilități și atribuții ale României pe linia implementării și menținerii păcii în zonele de conflict

Conflictele existente în apropierea României prezintă potențiale amenințări la adresa națională, regională și a comunității Euro-Atlantice.

Statutul României de membru al UE și NATO atrage noi răspunderi față de Alianța Euro-Atlantică. Frontierele estice ale UE, care coincid cu frontierele României, creează autorităților române obligații și răspunderi față de spațiul comun de securitate internă al UE, acest stat jucând un rol esențial în prevenirea, reducerea și combaterea amenințărilor transnaționale la adresa securității europene.

Unul dintre obiectivele strategice aflate în prezent în atenția României este consolidarea apărării colective în cadrul NATO, dorindu-se întărirea capacității de reacție a alianței, pe flancul estic.²⁵

De asemenea, România vizează transformarea Zonei Extinse a Mării Negre într-unul al securității și al cooperării euroatlantice, acționând pentru dezvoltarea modalităților prin care UE și NATO susțin eforturile statelor riverane de consolidare a vectorului de securitate, în special a celui maritim și aerian, la frontiera răsăriteană a UE și NATO, precum și evoluțiile democratice și aspirațiile europene ale statelor sud-caucaziene.

În cazul unei agresiuni militare de amploare desfășurate împotriva României, ori a unui stat partener sau unui grup de state partenere, armata română trebuie să fie în măsură să participe la operații comune, corespunzător principiilor apărării colective și prevederilor noului Concept Strategic al NATO. În acest sens, Armata României trebuie să dispună de forțe operaționale apte să desfășoare operațiuni de apărare a teritoriului și să asigure sprijinul național pentru proiectarea și desfășurarea forțelor partenere (aliate).

Concluzii

Evoluțiile regionale complexe ale situației de securitate de la granița de est a EU și NATO generează un cadru de abordare politico-militar dinamic pentru regiune, în scopul conservării conceptului de „Europă Extinsă”. Acest rol implică pentru România mai mult decât simpla cooperare cu UE și NATO, impunându-se implicarea în procesul de conservare a stabilității și a securității în zona extinsă a Mării Negre.

Integrarea în structurile de apărare sau securitate colectivă nu presupune încetarea eforturilor de dezvoltare a conceptului de apărare a țării prin efort singular. Amenințările la adresa securității trebuie să li se răspundă prin forme noi de solidaritate/parteneriate la nivelul UE sau NATO, capabile să gestioneze atât un spectru larg de tensiuni și riscuri, cât și o gamă variată de manifestare a acestor amenințări, inclusiv a celor asimetrice, ce pot genera situații interne de ordin securitar dificil de gestionat (tendințe secesionist/iredentiste; crize energetice regionale; terorism/anarhism; criminalitate financiar-bancară; atacuri cibernetice etc.).

Pentru România, devine prioritară consolidarea/dezvoltarea mijloacelor proprii de apărare,²⁶

existând posibilitatea ca acestea să fie realizate în special cu sprijinul organizațiilor de apărare și securitate comună, folosindu-se modelul celor care au experiență în acest plan.

Având în vedere ecuația complexă de securitate în plan regional, precum și atribuțiile strategice ale țării noastre în calitate de partener în cadrul UE și NATO, România are posibilitatea de a solicita sprijinul/contribuția Comunității Euro-Atlantice pentru consolidarea gradientului de apărare și securitate la granița de est a alianței.

Un prim set de decizii a fost luat la 18.03.2015 de Consiliul Nord-Atlantic, după evaluarea consecințelor crizei din Ucraina. Conducerea NATO a adoptat un pachet de măsuri operaționale care acoperă atât România, cât și toate celelalte țări ale alianței. Măsurile menționate, care au ca obiectiv întărirea securității României în domeniile de interes strategic (aerian, maritim și terestru),²⁷ dovedesc că se impune ca celor trei segmente să li se acorde o atenție deosebită în ecuația securității naționale și colective, mai ales că au fost trase și unele semnale de alarmă privind problemele existente.²⁸

Modificările pot fi avute în vedere pentru a fi integrate în documente strategice cu relevanță în planul apărării României și al Alianței Euro-Atlantice.

Lucrarea a beneficiat de suport financiar prin proiectul cu titlul „**Studii doctorale și postdoctorale Orizont 2020: promovarea interesului național prin excelență, competitivitate și responsabilitate în cercetarea științifică fundamentală și aplicată românească**”, număr de identificare contract POSDRU/159/1.5/S/140106. Programul este cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013. **Investește în Oameni!**

NOTE:

1 <http://www.dw.de/juncker-calls-for-collective-eu-army/a-18302459>

2 *Comunicatul Administrației Prezidențiale*, dat publicității după ședința CSAT, 25.11.2014. http://www.romaniatv.net/csata-criza-din-ucraina-afecteaza-securitatea-maritima-si-aeriana-a-romaniei-dar-si-relatiile-cu-rusia_186114.html.

3 Arnold Wolfers, „*National Security*” as an Ambiguous Symbol, *Political Science Quarterly*, 1952, p. 485.

4 Nicoleta Lașan, *Securitatea: Concepte în societatea contemporană*, Revista de Administrație Publică și Politici Sociale, 2010, p. 38.

5 *Strategia de Securitate Națională a României*, București, 2007, p. 21.

6 Această neclaritate a făcut obiectul studiului efectuat și de către alte state, un material interesant fiind de exemplu cel realizat în 2014 de Japonia. <https://ishingen.wordpress.com/2007/08/30/collective-self-defence-vs-collective-security-and-what-it-means-for-japan/>, <http://thediplomat.com/2014/07/ten-myths-about-japans-collective-self-defense-change/>

7 Uniunea Interparlamentară Centrul pentru Controlul Democratic al Forțelor Armate, Geneva, *Controlul parlamentar al sectorului de securitate. Principii, mecanisme și practice*, Geneva, 2003, p. 14.

8 <http://www.webdex.ro/online/dictionar/securitate>

9 *Ibidem*, p. 15.

10 Aspectul a fost declarant pe parcursul Summitului NATO din 2012, Alianța manifestându-și responsabilitatea atât pe linia securității, cât și pe cea a apărării colective.

11 Comunicat de presă: Ioan Mircea Pascu despre apărarea colectivă și relația UE, NATO: *Legătura transatlantică trebuie reînțărîtă*, 10.05.2012. <http://ioanmirceapascu.ro/articole/comunicat-de-presa-ioan-mircea-pascu-despre-apararea-colectiva-si-relatia-ue-nato-legatura-transatlantica-trebuie-reintarita/>

12 Eugen Bădălan, Eugen Siteanu, *Noul concept strategic pentru apărare și securitate al NATO, adoptat la Lisabona, în luna noiembrie 2010*, Revista de Științe Militare, nr. 1, 2011, p. 12.

13 Mădălina Virginia Antonescu, *Distincția juridică dintre organizațiile internaționale de cooperare și cele de integrare*, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, 2008, București, p. 386.

14 http://www.odkb.gov.ru/start/index_aengl.htm

15 Această situație apare din cauza unei serii de aderări și de retrageri din organizație: Azerbaidjan, Georgia și Uzbekistan.

16 Afirmații făcute de către secretarul general al OTSC, Nikolai Bordiujă: *Organizația Tratatului pentru Securitate Colectivă a împlinit 15 ani*. <http://romanian.ruvr.ru/2007/05/15/554614/>

17 Afirmații făcute de secretarul general al OTSC, Nikolai Bordiujă: *Organizația Tratatului de Securitate Colectivă, una funcțională și cu mecanisme puternice*. http://www.publika.md/organizatia-tratatului-de-securitate-colectiva--una-functionala-si-cu-mecanisme-puternice_855481.html

18 *Asia Centrală: Rusia își pierde aliații*. <http://www.ionpetrescu.ro/2012/07/17/asia-centrala-rusia-isi-pierde-aliatii/>

19 *Baltic Defense Co-Operation*. <http://vm.ee/en/baltic-defence-co-operation#4>

20 *Baltic Defense Co-Operation*. <http://vm.ee/en/baltic-defence-co-operation#4>

21 Efectul manevrelor agresive ale Rusiei în Marea Baltică: Suedia și Finlanda vor o forță navală comună, 18.02.2015. <http://www.evz.ro/efectul-rusia.html>

22 <http://www.navy.ro/despre/misiuni/blackseafor/index.html>

23 Andreea Mitran, *Securitatea în regiunea extinsă a Mării Negre*, 2007, Cap. III. http://www.cpc-ew.ro/pdfs/securitatea_in_regiunea_mn.pdf

24 Isabela Ancuț, Liviu - Mihai Dănilă, *Evoluții Geopolitice și Geostrategice în Regiunea Extinsă a Mării Negre*, Infosfera, Anul I, nr. 4, 2009, p. 34.

25 Declarație făcută la 20 februarie 2015 de președintele Klaus Iohannis cu ocazia vizitei făcute în România de omologul său bulgar, Rosen Plevneliev. <http://www.hotnews.ro/stiri-esential-19435376-klaus-iohannis-romania-bulgaria-obiectiv-comun-consolidarea-apararii-colective-cadrul-nato.htm>

26 Comunicatul Administrației Prezidențiale, dat publicității după ședința CSAT, 25.11.2014. http://www.romaniatv.net/csac-criza-din-ucraina-afecteaza-securitatea-maritima-si-aeriana-a-romaniei-dar-si-relatiile-cu-rusia_186114.html

27 http://www.ghidularadean.ro/stire/3532/nato_intareste_securitatea_romaniei_in_domeniul_aerian_maritim_si_terestru.html

28 *Aviația militară e pe cale să nu mai poată asigura securitatea spațiului aerian al României*, 04.01.2013. <http://militar.infomondo.ro/actualitate/aviația-militară-e-pe-cale-sa-nu-mai-poata-asigura-securitatea-spațiului-aerian-al-romaniei.html>

BIBLIOGRAFIE

Ancuț Isabela, Dănilă Liviu-Mihai, *Evoluții Geopolitice și Geostrategice în Regiunea Extinsă a Mării Negre*, Revista Infosfera, Anul I, nr. 4, 2009.

Antonescu Mădălina Virginia, *Distincția juridică dintre organizațiile internaționale de cooperare și cele de integrare*, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, 2008, București.

Baltic Defense Co-Operation. <http://vm.ee/en/baltic-defence-co-operation#4>

Bădălan Eugen, Siteanu Eugen, *Noul concept strategic pentru apărare și securitate al NATO*, adoptat la Lisabona, în luna noiembrie 2010, Revista de Științe Militare, nr. 1, anul XI, 2011.

Lașan Nicoleta, *Securitatea: Concepte în societatea contemporană*, Revista de Administrație Publică și Politici Sociale, București, 2010.

Mitran Andreea *Securitatea în regiunea extinsă a Mării Negre*, 2007, Cap. III.

Wolfers Arnold, „National Security” as an Ambiguous Symbol, Political Science Quarterly, 1952.

Strategia de Securitate Națională a României, București, 2007.

Uniunea Interparlamentară Centrul pentru Controlul Democratic al Forțelor Armate, Geneva, *Controlul parlamentar al sectorului de securitate Principii, mecanisme și practice*, Geneva, 2003.

Comunicat de presă: *Ioan Mircea Pascu despre apărarea colectivă și relația UE, NATO: Legătura transatlantică trebuie reînțărîtă*, 10.05.2012.